

تبیین نحوه رشد مسیر شغلی و موانع آن یکسال پس از بازتوانی اعتیاد: یک مطالعه کیفی

مرضیه درعلی^۱، یاسر رضاپور میر صالح^{۲*}، مجتبی سلطانی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۵/۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۸/۲۶

خلاصه

مقدمه: ترک مواد مخدر باعث رشد و تغییر در حوزه‌های مختلف زندگی از جمله مسیر شغلی می‌شود. پژوهش حاضر با هدف تبیین نحوه رشد مسیر شغلی و موانع آن یک سال پس از بازتوانی اعتیاد انجام شد.

مواد و روش‌ها: این مطالعه از نوع تحلیل محتوای کیفی بود. جامعه آماری کلیه افراد مبتلا به سوءمصرف مواد یک سال پس از بازتوانی اعتیاد در شهرستان شهرکرد در سال ۱۴۰۰ بودند. براساس نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی، مصاحبه نیمه ساختاریافته بر روی مشارکت‌کنندگان اجرا گردید و تا رسیدن به اشباع، تعداد ۱۵ نفر انتخاب شدند. تحلیل داده‌ها به روش تحلیل محتوا و بر اساس مراحل پیشنهادی گرانهایم و لاندمن انجام شد.

یافته‌ها: میانگین و انحراف معیار شرکت‌کنندگان $42/6 \pm 9/8$ سال بود. تحلیل داده‌ها منجر به ظهور ۳ مقوله اصلی رشد مسیر شغلی، پایداری بهبودی، موانع رشد مسیر شغلی و ۱۵ مقوله فرعی شامل درمان بیماری اعتیاد، عزم و اراده، جبران گذشته، کسب اعتماد شغلی، یادگیری شغلی، تکامل شغلی، انگیزه درونی، اثربخشی و کاربرد برنامه انجمن معتادان گمنام، موقعیت مکانی خاص، حمایت بیرونی، مشکلات مالی، مشکلات جسمانی، عدم اعتماد، عدم خودباوری در شروع مسیر شغلی، سابقه کیفری شد.

نتیجه‌گیری: لذا لازم است خدمات ویژه‌ای جهت مهارت‌آموزی و آموزش مهارت‌های شغلی ضروری را برای بازتوانان فراهم آورند و همچنین تسهیلات ویژه‌ی مالی برای راه‌اندازی کسب‌وکار توسط بانک‌ها به این افراد اختصاص داده شود.

واژه‌های کلیدی: اعتیاد، بازتوانی، رشد مسیر شغلی، پایداری بهبودی، موانع مسیر شغلی

۱- کارشناسی ارشد مشاوره شغلی، دانشکده علوم انسانی واجتماعی، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران.

۲- دانشیار گروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی واجتماعی، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران. (نویسنده مسئول)
پست الکترونیکی: y.rezapour@ardakan.ac.ir، تلفن: ۰۳۵۳۳۹۰۶۰۶۰

۳- دکتری مشاوره شغلی، مرکز مشاوره دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی سمنان، سمنان، ایران.

مقدمه

اعتیاد به مواد مخدر نوعی اختلال مزمن است. نوروبیولوژی اعتیاد به مواد مخدر شامل اختلالات خاص عصبی روان‌شناختی است و افراد را وادار به جستجو و مصرف مواد می‌کند. زمانی که این افراد به مواد دسترسی ندارند، حالت عاطفی منفی ظهور می‌کند و کنترل خود را از دست می‌دهند [۱]. قرارگیری در معرض درد، اضطراب و ناملاپمات اولیه و همچنین نقص در عملکرد اجرایی مانند پر خاشگری، تکانش‌گری و عملکرد اجتماعی ضعیف از عوامل خطر برای افزایش مصرف مواد است [۲].

عوارض ناشی از اعتیاد بر مشاغل شامل: اخراج، بیکاری، کاهش کارایی، افزایش حوادث در حین انجام کار ذکر شده‌اند. همچنین افراد آینده شغلی خود را از دست می‌دهند [۳].

بنابراین با توجه به تأثیر اعتیاد بر همه حیطه‌های زندگی و کاهش عملکرد کلی انتظار می‌رود پس از ترک مواد تغییراتی در عملکرد شغلی نیز مشهود باشد، این تغییرات به صورت جامع در مفهومی تحت عنوان رشد مسیر شغلی قابل بررسی است. رشد مسیر شغلی عبارت است از یک فرایند مادام‌العمر، پیوسته و پویا که از کودکی مهم‌ترین بخش مسیر زندگی فرد است و از چهار مهارت خودآگاهی، تفحص، طرح‌ریزی و تصمیم‌گیری تشکیل می‌شود [۴]. خودآگاهی به معنای درک کامل فرد از توانایی و استعدادها است. افراد برای روشن کردن اهداف شغلی، به دنبال جمع‌آوری اطلاعات مفید و هدفمند در جهت رشد مسیر شغلی هستند. بنابراین، با توجه به ویژگی‌های فردی، محیطی و اطلاعاتی که از منابع گوناگون بدست آورده‌اند، به طرح‌ریزی مسیر شغلی و در نهایت، به تصمیم‌گیری در باره آینده شغلی خود می‌پردازند [۵].

به بیان دیگر، رشد مسیر شغلی رویدادی نیست که فقط یک‌بار پدید آید و اینکه صرفاً محدود به زمینه شغلی باشد؛ بلکه در همه مراحل زندگی ظهور می‌کند و کل زندگی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. مجموعه‌ای کامل از عوامل روان‌شناختی، جامعه‌شناختی، اقتصادی، اجتماعی، آموزشی و شانس است که با هم ترکیب شده و بر ماهیت و اهمیت کار هر فرد تأثیر می‌گذارند [۶-۸].

بازتوانی اعتیاد را «سبک زندگی سالم» توصیف می‌کنند که با هو شیاری، سلامت شخصی و مسئولیت شهروندی شناخته می‌شود [۹]. روشن است که بازیابی اعتیاد را نمی‌توان تنها به خودداری یا کاهش مصرف مواد مخدر نسبت داد، بلکه رشد و تغییر در حوزه‌های مختلف زندگی هم مدنظر است [۱۰].

افراد پس از کنترل مصرف مواد در رابطه با اشتغال، مسکن، روابط، تحصیل و آموزش با چالش‌های زیادی روبرو می‌شوند [۱۱] و مهم‌ترین چالش زندگی آن‌ها اشتغال است؛ بسیاری از درمانگران معتقدند که شغل نقش مهمی در بهبودی از اعتیاد دارد [۱۲].

بنابراین شغل به‌عنوان یک فعالیت معنادار، می‌تواند منابع مالی و اجتماعی برای فرد فراهم کند و نقش اجتماعی ارزشمند او را تقویت کند [۱۱] اما بهبودیافتگان در رابطه با اشتغال با طیف وسیعی از موانع روبرو هستند؛ بدین صورت که افراد بالاترین سطح آسیب‌پذیری را برای دسترسی به خدمات بازیابی، مانند اشتغال تجربه می‌کنند. عدم تمایل کارفرمایان برای استخدام افرادی که دارای سابقه اعتیاد هستند [۱۳]، تردیدی که در مورد توانایی‌ها و ترس از عدم ثبات رفتار آن‌ها دارند [۱۴]، شکاف‌های استخدامی و سابقه کاری ضعیف، سابقه کیفری مرتبط با مصرف مواد، عزت‌نفس پایین، مشکلات بهداشتی و... نیز به دشواری دستیابی به شغل می‌افزاید [۱۵]. چالش‌ها و مشکلاتی که افراد پس از بازتوانی از اعتیاد با آن روبرو هستند شامل: خودکارآمدی پایین، نتیجه‌انتظارات منفی، وقایع انتقالی غیرقابل‌پیش‌بینی و رفتارهای شغلی سازگار است. در نتیجه، این افراد به طور مستمر برای به‌دست آوردن و تداوم اشتغال کامل و پایدار تلاش می‌کنند [۱۶]. با این وجود، برای بازگشت فرد به جامعه، مداخلات جامعی که دربردارنده مداخلات درمانی، شغلی، خانوادگی باشد، برنامه‌ریزی نشده است. همچنین، در ایران مطالعات کیفی اندکی در ارتباط با چگونگی تغییرات مسیر شغلی پس از ترک مصرف مواد انجام شده است. این پژوهش با هدف کشف رشد مسیر شغلی افراد مبتلا به مصرف مواد یک سال پس از بازتوانی (ترک مصرف) به روش کیفی انجام شد.

مواد و روش‌ها

پیشنهادی Graneheim و Lundman انجام شد [۱۷]. مطالب نوشته شده بعد از چندین بار تکرار و دوره، به خردترین واحدهای معنایی یا کدها گسسته شدند. سپس کدهای نخستین با یکدیگر قیاس و کدهای همانند در مضمون‌های فرعی آن‌ها، درون مضمون‌های اصلی جایگزین شدند که شامل مضامین اساسی تحقیق بوده و در درجه‌ای از انتزاع قرار داشتند. بر اساس دیدگاه Lincoln و همکاران، صحت علمی پژوهش‌های کیفی با چهار معیار قابلیت اعتبار، قابلیت تأیید، قابلیت ثبات و قابلیت انتقال مورد ارزیابی قرار می‌گیرد [۱۸]. در این پژوهش نیز برای اعتمادیابی از این چهار معیار استفاده شده است. برای اعتبارسنجی داده‌ها، سه متخصص حوزه اعتیاد کدگذاری یافته‌ها را بعد از بررسی تأیید نمودند و توسط چهار نفر از شرکت‌کنندگان نیز کدگذاری تأیید گردید. این پژوهش تأییدیه کمیته اخلاق دانشگاه یزد را با کد IR.YAZD.REC.1400.029 دارد.

یافته‌ها

در این مطالعه ۱۳ مرد و ۲ زن با میانگین و انحراف معیار سنی ۴۲/۶ ± ۹/۸ سال شرکت نمودند. سواد ۲۰ درصد مشارکت‌کنندگان کمتر از دیپلم بود ۶/۶ درصد فوق دیپلم، ۵۳/۳ درصد دیپلم و ۲۰ درصد لیسانس بودند. تجزیه و تحلیل داده‌ها، منجر به ظهور ۳ مقوله اصلی رشد مسیر شغلی، پایداری بهبودی، موانع مسیر شغلی و ۱۵ کد اولیه شد. در ادامه هر کدام از مقوله‌ها به تفصیل بیان شده است.

این پژوهش به روش تحلیل محتوای کیفی انجام گرفت. در این پژوهش ۱۵ نفر از افراد مبتلا به سوء مصرف مواد یک سال پس از باز توانی اعتیاد در استان چهارمحال و بخته یاری شهرستان شهرکرد در سال ۱۴۰۰ شرکت داشتند. روش نمونه‌گیری هدفمند بود که به صورت هم‌زمان از روش گلوله برفی نیز استفاده شد. در واقع، از شرکت‌کنندگان دارای شرایط در پایان هر مصاحبه درخواست شد تا در صورت دسترسی، افراد دیگری که همانند آن‌ها دارای تجارب شغلی پس از باز یابی اعتیاد هستند به پژوهشگر معرفی کنند. در این نوع از پژوهش، حجم نمونه در ابتدای پژوهش قابل محاسبه نیست و مصاحبه تا رسیدن یافته‌های مصاحبه به حد اشباع نظری ادامه پیدا می‌کند. در پژوهش حاضر پس از مصاحبه با ۱۳ نفر داده‌ها به حالت اشباع رسید و پس از اشباع با دو نفر دیگر نیز مصاحبه انجام شد تا مفاهیم یافت شده پربارتر شود و در مجموع ۱۵ نفر در پژوهش حاضر شرکت کردند. معیارهای ورود به مطالعه: گذشت یک سال از زمان ترک مواد مخدر (به دلیل بررسی گستردگی مسیر شغلی)، سن بالای ۳۰ سال، رضایت آگاهانه برای شرکت در پژوهش، و ملاک خروج، عدم همکاری در حین انجام پژوهش بود. جهت جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته استفاده شد که به طور میانگین برای هر مصاحبه حدود ۱ ساعت زمان سپری شد. سؤالات اصلی مصاحبه‌ها عبارت بودند از: پس از ترک مصرف مواد چه پیشرفت‌هایی در شغل خود داشته‌اید؟ چه چیزی مانع پیشرفت شما در مسیر شغلی شده است؟ برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوا استفاده گردید. فرایند تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی بر اساس مراحل

جدول ۱- مشخصات فردی و اجتماعی افراد شرکت‌کننده در مطالعه یک سال پس از باز توانی اعتیاد در شهرستان شهرکرد در سال ۱۴۰۰ (تعداد=۱۵ نفر)

کد	جنسیت	سن	تحصیلات	وضعیت تأهل	شغل	مدت زمان مصرف	مدت زمان بهبودی
۱	مرد	۳۵	فوق دیپلم	مجرد	طراح دکوراسیون داخلی	۵ سال	۹ سال
۲	مرد	۶۱	اول دبیرستان	متأهل	بازنشسته اداره برق	۳۰ سال	۱۶ سال
۳	مرد	۵۵	دوم راهنمایی	متأهل	مدیریت قهوه خانه	۱۰ سال	۱۵ سال
۴	مرد	۳۵	دیپلم	متأهل	سرپرست کارگاه جوشکاری	۱۲ سال	۹ سال
۵	مرد	۴۰	لیسانس	متأهل	مدیریت کارگاه دسته‌بندی خشکبار	۱۱ سال	۱۶ سال

۶	مرد	۳۰	لیسانس	مجرد	مکانیک	۸ سال	۲ سال
۷	مرد	۳۷	دیپلم	متاهل	راننده	۱۵ سال	۶ سال
۸	مرد	۵۲	دیپلم	متاهل	مشاور املاک	۱۶ سال	۱۳ سال
۹	مرد	۵۲	دیپلم	متاهل	مدیریت شرکت پیمانکاری فضای سبز	۲۰ سال	۱۶ سال
۱۰	مرد	۴۳	لیسانس	متاهل	عطار	۱۵ سال	۹ سال
۱۱	زن	۴۱	دیپلم	متاهل	مدیر داخلی کمپ ترک اعتیاد	۵ سال	۲ سال
۱۲	زن	۴۰	دیپلم	متاهل	آشپز کمپ ترک اعتیاد	۲ سال ۴ ماه	۲ سال ۵ ماه
۱۳	مرد	۳۲	دیپلم	مجرد	تعمیر کار کولر و نقاش ساختمان	۹ سال	۸ سال
۱۴	مرد	۳۳	سیکل	مجرد	سرکارگر شرکت	۶ سال	۷ سال
۱۵	مرد	۵۴	دیپلم	متاهل	تعمیر کار موتور	۲۰ سال	۱۴ سال

در خانواده ما وجود داشت..... اما تنها من توانستم ترک کنم..... و زندگی دوم را در پاکی آغاز کردم."

عزم و اراده: معتادان برای پیشرفت در زندگی و شغل نیازمند عزم و اراده هستند.

"مشارکت‌کننده شماره شش می‌گوید: هر انسانی دوست دارد در همان زمینه‌ای که کار می‌کند خودش را بالا بکشد..... و به بهترین نقطه پیشرفت برسد..... و من هدفم پیشرفت در زمینه کاریم بود..... و اینکه در جامعه فرد موفق باشم..... و یک حس رقابت با خودم و دیگران داشته..... و تمام تلاشم را کردم که به آن نقطه برسم."

"مشارکت‌کننده شما پنج با ۴۰ سال سن می‌گوید: من ۱۴ ساله که هر هفته سه شنبه میرم شاهین شهر قدم کار می‌کنم..... چون راهنمای من آن جا است..... با تمام شرایط و سختی‌ها و ممنوعیت‌هایی که به خاطر کرونا بود از راه‌های مخفی می‌رفتم..... صرفاً به خاطر اینکه یک چیزهایی یاد بگیرم و برگردم."

"مشارکت‌کننده شماره اول درباره مفهوم عزم و اراده می‌گوید: مانعی به آن صورت در شروع مسیر کاریم نبود... چون که من هدف داشتم..... آگه یک سری موانعی وجود داشت.... به قدری تلاشم زیاد بود که موانع برایم مشکلی ایجاد نمی‌کرد."

جبران گذشته: انجام کارهای متفاوت برای جبران خسارات روحی و مالی که معتادان در گذشته به اطرافیان خود وارد کردند و جبران اشتباهات گذشته آرامش و آسودگی خاطر را به همراه می‌آورد.

"مشارکت‌کننده شماره نهم می‌گوید: ما با دستگاه‌های مختلفی مانند: چمن‌زنی، علف‌زنی، شمشاد زنی و شخم‌زن کار می‌کردیم... هیچ وقت به خودم اجازه نمی‌دادم یک روز بیکار باشم حتی جمعه‌ها می‌رفتم سرکار به دلیل مشکلات مالی که

رشد مسیر شغلی: رشد مسیر شغلی مراحل متوالی و تکاملی است که از کودکی تا زمان مرگ ادامه دارد و شامل تمام شغل‌هایی می‌باشد که افراد به آن نیاز دارند و در آن‌ها فعالیت می‌کنند تا در نهایت به شغل مورد نظر خود برسند. حتماً لازم نیست که رشد مسیر شغلی با استفاده از نردبان شغلی و رو به بالا باشد شاید بعضی اوقات مجبور به درجا زدن یا حتی پسرفت کردن هم باشند. علاوه بر این، نیاز نیست که رشد مسیر شغلی چارچوب زمانی خاصی برای خود داشته باشند رشد مسیر شغلی هر فرد، ممکن است با فرد دیگر متفاوت باشد، زیرا مشخص نیست هر فرد تا چه میزان با اهدافش فاصله دارد و باید چه زمانی را طی کند تا به اهدافش برسد.

درمان بیماری اعتیاد: بیماری اعتیاد فراتر از مصرف مخدر است بنابراین درمان بیماری هم فراتر از قطع مصرف و پرهیز می‌باشد. با استفاده از قدم‌های دوازده‌گانه بیماری اعتیاد مداوم نمی‌شود بلکه به مرور تسکین می‌یابد و بهبودیافتگان دوازده قدم را در زندگی روزمره خود به صورت عملی اجرا می‌کنند و به تدریج پیشرفت در همه جوانب زندگی رخ می‌دهد.

"مشارکت‌کننده شماره دو با ۶۱ سال سن درباره ذهنیت و دیدگاهش در ارتباط با بیماری اعتیاد می‌گوید: قطع مصرف دلیل پیشرفت و موفقیت من نبود... بلکه التیام بیماری اعتیاد دلیلی برای پیشرفت شغلی من بود... با تمرکز بر بیماری اعتیاد..... و زمانی که برای یادگیری و اجرای قدم‌ها در زندگی گذاشتم..... پیشرفت برای من اتفاق افتاد. ایمان دارم که بیماری اعتیاد دارم..... و ایمان دارم که تنها جایی که می‌تواند به من کمک کند همین برنامه است... و با کار کردن قدم‌ها می‌توانم موفق شوم."

"مشارکت‌کننده شماره سه با ۵۱ سال سن می‌گوید: دو تا از برادرهایم به خاطر مصرف مواد فوت کردند..... و بیماری اعتیاد

تکامل شغلی: انسان‌ها پس از انتخاب شغل مورد نظر خود و کسب تجربه اگر از نتایج کار خودشان راضی باشند آن شغل را ادامه می‌دهند و به مرور به دنبال کسب تجربه و ارتقای مسیر شغلی خودشان هستند و اگر از شغل خود ناراضی باشند تغییر می‌دهند به طور کلی مسیر شغلی تا پایان عمر در حال تغییر است و سیر تکاملی را طی می‌کند.

"مشارکت‌کننده شماره چهار می‌گوید: در دوران پاکی ازدواج کردم... ماشین و خانه خریدم که جزء داشته‌های امروزه... از لحاظ شغلی هم ترقی داشتم... تغییر شغل هم داشتم... طی این مدت نزدیک هفت سال در یک شرکتی ویزیتور بودم... اوایل به عنوان ویزیتور رفتم... و بعد از ۳ سال سرپرست فروش و سه سال هم تقریباً سرپرست فروش بودم... و بعد اومدم بیرون... به خاطر دوندگی‌هایی که ماشین داشت دیگه نرفتم... در زمان مصرف جوشکاری می‌کردم در حد حرفه‌ای... بعد بهبودی ول کردم... به خاطر خستگی، کثیف کاری و اینکه خاطرات مصرف را تداعی می‌کردم... ولی در حال حاضر از نظر مالی وضعیت خوبی دارم ولی مجدد رفتم سراغ جوشکاری."

"مشارکت‌کننده شماره سه می‌گوید: مواد را که کنار گذاشتم حدود یک سال کار خاصی نداشتم... من یه برادر در شهرکرد دارم که پیمانکاره کنار ایشان کار می‌کردم... تخصص که نداشتم در حد یک شاگرد کار می‌کردم در حدی که مشغول باشم... بعد رفتم پمپ‌بنزین شهرکرد آنجا ثبت‌نام کردم هشت سال آنجا کار کردم... بعد از ۸ سال که از پمپ‌بنزین بیرون آمدم... قهوه خونه را افتتاح کردم و خودم شروع به کار کردم."

"مشارکت‌کننده شماره نه می‌گوید: من ناخواسته وارد این مسیر شغلی شدم اصلاً نمی‌دانستم چه کاری هست و چه شغلیه... اینکه یه درخت و گل و گیاه بکاری چقدر لذت بخشه و چه تأثیری شگرفی برای روحیه دارد را من متوجه نمی‌شدم... وقتی وارد مسیر شدم به این موضوع پی بردم... کار کردن من اوایل از روی ترس بود... ولی کم‌کم که بالا آمدم و در قدم یازده به آن رسیدم تبدیل به عشق شد... ناخواسته وارد این شغل شدم... ولی بعداً علاقه پیدا کردم و از این شاخه به آن شاخه نپریدم و همین مسیر را ادامه دادم."

"مشارکت‌کننده هشت می‌گوید: اوایل پاکی من با سرمایه کم و دست‌فروشی شروع کردم... بعد از ۳ سال توانستم یک مغازه کوچک اجاره کنم... به‌مرور زمان با پول بیشتر مغازه را توسعه دادم."

داشتم... من گذشته را خراب کرده بودم و الان می‌خواستم با تلاش زیاد آینده خوبی بسازم."

"مشارکت‌کننده شماره دو می‌گوید: من آن انسانی که دلم می‌خواست نشدم... ولی خیلی نسبت به گذشته بهتر شدم... و دیگر به خودم و دیگران آسیب نمی‌زنم... پام را بیشتر از گلیمم دراز نمی‌کنم... و کمتر دیگران را آزوده‌خاطر می‌کنم... و تلاش می‌کنم طبق برنامه و قدم‌ها پیش بروم."

"مشارکت‌کننده شماره پانزدهم می‌گوید: قبل از اعتیاد بیمه تأمین اجتماعی داشتم... در زمان مصرف به خاطر هزینه مواد پول برای بیمه نداشتم... و هر بار یکی از اعضای خانواده دچار بیماری می‌شدند دفترچه بیمه نبود که به دکتر بروند و هزینه‌ها زیاد می‌شد... و مشکل تأمین هزینه داشتند... اما بعد از پاکی برای جبران گذشته دو برابر کار می‌کنم... تا بتوانم چند سال بیمه‌ای که پرداخت نکردم را طی چند سال تصفیه کنم."

کسب اعتماد شغلی: بهبودیافتگان پس از ترک مواد مخدر با انجام عملکرد صحیح و مناسب در محل کار اعتماد کارفرمایان را جلب می‌کنند.

"مشارکت‌کننده شماره دو می‌گوید: من به خاطر سابقه زندان که مواد مخدر همراه داشتم ۱۳ ماه در زندان بودم... و از کار تعلیق شدم... سال ۱۳۸۵ یک برف سنگین آمد و من کارم خدماتی بود به من نیاز داشتند و درخواست کردند من برگردم سرکار... همه موافقت کردند جز رئیس حراست... که مدیرعامل به ایشان گفتند ما موظف هستیم چراغ خانه مردم را روشن کنیم تو داری یک چراغ خاموش می‌کنی... و حراست به شرط اینکه من برای کار بروم در شهرستان دیگر موافقت کرد... سه سال رفتم فارسان و در سه سالی که فارسان بودم توانستم اعتماد حراست را جلب نمایم... و سه سال آخر کار در قسمت حراست مشغول به کار بودم."

"مشارکت‌کننده شماره سوم می‌گوید: من بعد از پاکی رفتم سراغ شغل‌های آزاد مثل پمپ‌بنزین... کارفرما در پمپ‌بنزین من را قبول کرد با اینکه در جریان سابقه اعتیادم بود... می‌دانست که من چگونه بودم و چه شرایطی داشتم... و می‌گفت که خدا دوباره تو را برگردانده... یک زمانی که بی‌پول بودم هیچی نداشتم کسی به هم اعتماد نمی‌کرد پول بدهد... اما در پمپ‌بنزین چندین میلیون پول هم زیردستم بود جابه‌جا می‌کردم... و موقعیت کاری در پمپ‌بنزین باعث کسب اعتبار از دست‌رفته‌ام شد... قبلاً می‌گفتند اصلاً نمیشه به علی اعتماد کرد اما به‌مرور ذهنیتشان عوض شد."

در اصل یک برنامه عرفانی است که کمک می‌کند... تا خلأها رو شناسایی کنیم و رفع کنیم... این طور نیست که بگه خوب پاک شدی حالا برو پول جمع کن."

"مشارکت‌کننده شماره پانزدهم می‌گوید: بیماری اعتیاد یک سرعتی به زندگی ما می‌دهد و به حالتی دچار می‌شویم که به سمت نابودی می‌رفتیم و این مواد مخدر یک نشانه‌ای شد برای ما که بفهمیم بیماریم و انسان‌وار زندگی نمی‌کنیم، مسیر انسانی یکم متفاوت تره، از امروزه ایران بگذر، خیلی از بچه‌هایی که آن طرف دنیا در آمریکا هستند دوازده قدم کار کرده‌اند آن قدر اعتبارشان در جامعه بالاست که دادگستری به اعتبار این شخص یک زندانی را آزاد می‌کند ۱۲ قدم تغییرات شگرفی را ایجاد می‌کند."

موقعیت مکانی خاص: مراقبت‌های پس از ترک اعتیاد در چند سال اول ترک اعتیاد اهمیت زیادی دارد و باید رعایت شود. افراد بهبودیافته باید در سال‌های اول پاکی در محیط کاری امن و پایدار کار کنند که هیچ‌گونه مواد مخدر در آن محل مصرف نشود. محیط کاری سابق نباشد که یادآور خاطرات گذشته است. به محل شرکت در جلسات نزدیک باشد تا افراد بهبودیافته دائماً با هم در ارتباط باشند.

مشارکت‌کننده شماره شش می‌گوید: من زمانی که ترک کردم... کار در بندر لاوان و خارک بود... زنگ زدن گفتن بیا... ولی وقتی مشورت کردم... گفتن نه آنجا نرو چون محیط آنجا برای من سم بود... چون اتفاقات بدی برا من آنجا رخ داد... و محیط تداعی خاطرات مصرف بود قطعاً لغزش می‌کردم.

مشارکت‌کننده شماره دهم می‌گوید: برنامه‌ریزی کردم که جایی سرکار برم که بتوانم شب‌ها برگردم خانه... برای من جلسه مهم‌ترین موضوع بود... بخاطر اینکه در هفته یک‌بار دوستانم را ببینم... که انگیزه پیدا کنم و سمت مواد نروم.

حمایت بیرونی: اغلب معتادان پس از ترک مواد مخدر به خاطر رفتارهای گذشته دوران اعتیاد که نشأت گرفته از بیماری اعتیاد بوده مورد بی‌مهری، طرد خانواده‌ها و در مواردی طرد از جامعه قرار می‌گیرند. لازم است پس از بهبودی مورد حمایت خانواده، اطرافیان و جامعه قرار بگیرند و تلاش کنند محیطی سرشار از امید ایجاد کنند. هنگام بروز مشکلات از هم‌فکری و مساعدت اطرافیان خود بهره‌مند شوند و بتوانند با آن‌ها احساس نزدیکی کنند.

مشارکت‌کننده شماره هفت می‌گوید: یکی دیگر از رکن‌هایی که باعث استحکام بهبودیم شد... حضور و حمایت خانومم بود... که

پایداری بهبودی: ترک اعتیاد کاری است دشوار و سخت ولی زندگی جدیدی که سعی در ساخت آن دارند حتی از آن نیز سخت‌تر است. از طرفی با علائم ترک روبه‌رو هستند و باید با وسوسه مصرف مقابله کنند و از طرفی سعی می‌کنند زندگی خانوادگی، شغلی و روابط با دوستان را به وضعیت نرمال و عادی بازگردانند برای حفظ پاکی نیازمند حمایت و انجام عملکرد صحیح هستند.

انگیزه درونی: مشارکت‌کننده شماره شش می‌گوید: شوق انجام کارهای مختلف به نیت لذت بردن و کشف فرصت‌ها، یادگیری یا شکوفا کردن استعدادهایی که در درون افراد وجود دارد... بعد از پاکی به مرور زندگی به حالت نرمال برگشت... مانند خواب، سر موقع غذا خوردن، رفت آمد، کارم خلاصه همه چی منظم شده بود... و این نظم به من حس خیلی خوبی می‌داد... و من خودم خواستم که پاک بمونم و این حس خوب ادامه‌دار باشد.

مشارکت‌کننده شماره یک می‌گوید: اوایل پاکی به‌مرور رفتار دیگران با من بهتر شد... و من را تحویل می‌گرفتند... من انگیزه‌ام برای پاکی بیشتر می‌شد.

اثربخشی و کاربرد برنامه انجمن معتادان گمنام: پایه و اساس انجمن معتادان گمنام کمک معتادان به همدیگر است، به این صورت که این افراد به‌طور مرتب گرد هم می‌آیند و تجربیاتشان در مورد ترک اعتیاد و جنبه‌های مختلف آن را به اشتراک می‌گذارند. در این انجمن‌ها افراد باتجربه‌تر راهنمای اعضای تازه‌وارد می‌شوند. مبنای اصلی انجمن معتادان گمنام جلسات ۱۲ قدمی است، هر یک از این قدم‌ها یک راهنمایی و یک قدم مثبت به سمت بهبودی کامل است. با یادگرفتن این قدم‌ها این افراد یاد می‌گیرند که مصرف مواد مخدر را قطع کنند و با مسائل روزانه و مشکلات خود روبرو شوند. این انجمن‌ها از مکتب خاصی پیروی نمی‌کنند بلکه به معتادان اصول اخلاقی صحیحی مانند ایمان، صداقت، روشن‌بینی، افتادگی و تمایل را می‌آموزانند تا بتوانند کنترل زندگی روزمره خود را بر پایه خوبی‌ها استوار کنند.

"مشارکت‌کننده شماره دهم می‌گوید: شغل ۴۰ درصد در تداوم پاکی من مؤثر بود... و باعث می‌شد که لغزش نکنم... اصلی‌ترین نکته‌ای که در برنامه‌های انجمن معتادان گمنام در موردش صحبت می‌کند می‌گوید... شما به عنوان یک انسان یک سری خلأها در وجودت بوده که برای پر کردن این خلأها دنبال یک مسکن به اسم مواد بودی... و اگر بعد پاکی هم آمدی می‌خواهی مسیر را ادامه بدهی... اگر این خلأها را درست پر نکنی باعث میشه که دوباره سراغ مسکن‌ها مانند مواد یا پول زیاد بروی..."

در این مسیر خیلی کمکم کرد... و پایه بهبودیم رو محکم تر کرد... با بی پولی و بی خانه بودنم در کل با کم و زیاد زندگی ساخت.

مشارکت کننده شماره سه می گوید: وقتی قهوه خانه را افتتاح کردم... بیشتر مشتری های من از دوستان انجمن بودن... و این حمایت مالی بود... و بیشتر صحبت هایی که ما در قهوه خانه با

هم داریم بابت موفقیت ها... و رشد ما است... سعی می کنیم از مباحث و مسائل منفی کناره گیری کنیم... و در موردش صحبت نکنیم.

مشارکت کننده شماره پانزدهم می گوید: خانومم بعد از پاکی... همه طلاها و پس اندازش را برای توسعه کار من به من داد... و توانستم تعمیرگاه موتور تأسیس نمایم.

جدول ۲- مقوله های اصلی- فرعی استخراج یافته از تحلیل دیدگاه و تجارب افراد شرکت کننده در مطالعه یک سال پس از باز توانی اعتیاد در شهرستان شهرکرد در سال ۱۴۰۰ (تعداد=۱۵ نفر)

مقوله اصلی	مقوله فرعی
رشد مسیر شغلی	درمان بیماری اعتیاد/ عزم و اراده/ جبران گذشته/ کسب اعتماد شغلی/ یادگیری شغلی/ تکامل شغلی
پایداری بهبودی	انگیزه درونی/ اثربخشی و کاربرد برنامه انجمن معتادان گمنام/ موقعیت مکانی خاص/ حمایت بیرونی

موانع مسیر شغلی: همان گونه که عوامل بسیاری به کسب موفقیت شغلی بهبودیافتگان کمک می کنند، برخی مسائل مانند مشکلات مالی، جسمانی، عدم اعتماد، عدم خودباوری در شروع مسیر شغلی، و سابقه کیفری می توانند آن ها را از مسیر رسیدن به موفقیت شغلی بازدارند.

مشکلات مالی: شروع مسیر اقتصادی بهبودیافتگان با مشکلاتی مالی روبه رو است که مانع برای شروع و توسعه مشاغل می گردد.

مشارکت کننده شماره یک می گوید: مشکلات مالی مانع من بود... برای طی کردن بسیاری از مسیرهای شغلی... که مرتبط با طراحی دکوراسیون داخلی بود... و علاقه مند بودم... به خاطر اینکه سرمایه زیاد نداشتم صرف نظر کردم.

مشارکت کننده شماره شش می گوید: در حال حاضر بی پولی مانعی برای من هست... چون برای رسیدن به هدفم نیاز به پول دارم... چون ماشین های خارجی هزینه دارند و سیستم آن ها با ماشین های عادی فرق می کند... من هم تمرکز را گذاشتم برای گرفتن وام.

مشارکت کننده شماره چهارم می گوید: از نظر مالی برای شروع کارم مشکل داشتم... چون یک سری ابزار جوشکاری که نیاز داشتم پول نداشتم بخرم... الان هم برای گسترش کارم دستگاه میخواهم... که هزینه آن زیاد است و از پس هزینه های آن بر نمی آیم.

مشارکت کننده شماره سوم می گوید: ق صد دارم قهوه خانه را گسترش بدهم... ولی به خاطر مشکلات مالی و آینده نامعلوم... که کرونا ایجاد کرده نمی توانم این کار را انجام بدهم.

عدم اعتماد: معتاد بهبودیافته پس از خروج از کمپ های ترک اعتیاد و مراکز توانمند سازی، همچنان با برچسب سیاه معتاد در جامعه روبرو می شود و تقریباً هیچ کارفرما و نهاد مالی اعتماد نمی کند که برای اشتغال پایدار او پا پیش بگذارد و مخصوصاً کارفرمایان به افرادی که سابقه اعتیاد دارند، خوب نیست و گاهی فرد کارفرما به محض مطلع شدن از سابقه اعتیاد کارگر، او را اخراج کرده است. علاوه بر عدم اعتماد جامعه نسبت به فرد بهبودیافته هیچ یک از اعضای خانواده به دلیل ضربه های روحی و مالی که به آن ها وارد شده برای سرمایه گذاری و ایجاد شغل به آن ها اعتماد نمی کند.

مشارکت کننده شماره پنج می گوید: اوضاع مالی پدرم خوب بود... ولی به خاطر دزدی هایی که از انبار و خانه کرده بودم... به من اعتماد نداشتم... و هر چه گفتم به من پول بده کار جدید شروع کنم کمکم نکرد.

مشارکت کننده شماره سیزده می گوید: به خاطر سابقه اعتیاد... پس از پاکی هر جایی برای کار می رفتم... به من اعتماد نمی کردند... و به بهانه های مختلف من را قبول نمی کردند.

عدم خودباوری در شروع مسیر شغلی: عدم خودباوری یعنی هر فکری که باعث کاهش اعتماد به نفس می گردد و افراد به توانایی خود شک می کنند.

مشارکت‌کننده شماره سوم می‌گوید: زمانی که معتاد بودم... برای انجام کارهایم مشورت نمی‌کردم و همیشه شکست می‌خوردم... و این شکست‌های پی‌درپی باعث شد که برای شروع کار بترسم... و دائم فکر می‌کردم نمی‌توانم موفق شوم. مشارکت‌کننده شماره چهار می‌گوید: زمانی که بوتیک را افتتاح کردم... ترس داشتم که کارم رونق نداشته باشد... چون همه گذشته و اعتیاد من را دیده بودند... می‌ترسیدم به من اعتماد نکنند و به مغازه من نیایند. مشارکت‌کننده شماره پانزده می‌گوید: ترس از شکست بازدارنده است... و توان انجام برخی از کارها را از من می‌گیرد... گاهی اوقات یک سری کارهایی را می‌خواهم انجام بدهم... ولی عدم خودباوری می‌آید سراغ من و یه حسی می‌گوید تو نمی‌توانی.

سابقه کیفری: سوء پیشینه کیفری یا همان سوء سابقه عبارت از اعتباری است که شخص مجرم در اثر ارتکاب بعضی جرائم، به صورت دائم یا موقت از دست می‌دهد. مشارکت‌کننده شماره نهم می‌گوید: خانمم خیلی در راستای شغل کمکم کرد... شرکت تأسیس کردیم... و مشکلی که در این راه بود به خاطر سابقه کیفری به من مجوز تأسیس شرکت را نمی‌دادند... به همین دلیل مجوز شرکت را به نام خانمم گرفتم... و مشغول به کار شدم و الان ۳۴ نیرو برای من کار می‌کنند. مشارکت‌کننده شماره پنج می‌گوید: در زمان مصرف دزدی می‌کردم... و چند باری زندان رفتم... و به خاطر سوء سابقه من را استخدام نمی‌کردند... مجبور شدم برم سمت شغل آزاد.

جدول ۳- مقوله‌های اصلی - فرعی استخراج یافته از تحلیل دیدگاه و تجارب افراد شرکت‌کننده در مطالعه یک سال پس از باز توانی اعتیاد در شهرستان شهرکرد در سال ۱۴۰۰ (تعداد=۱۵ نفر)

مقوله اصلی	مقوله فرعی
موانع مسیر شغلی	مشکلات مالی / مشکلات جسمانی / عدم اعتماد / عدم خودباوری در شروع مسیر شغلی / سابقه کیفری

بحث

در بخش یافته‌ها سه مقوله اصلی رشد مسیر شغلی، پایداری بهبودی و موانع مسیر شغلی استخراج گردید که در ادامه به تبیین هر یک از آن‌ها پرداخته شده است. نتایج حاصل از مصاحبه بیانگر مقوله اصلی رشد مسیر شغلی در افراد مبتلا به سوء مصرف مواد یک سال پس از باز توانی اعتیاد بود که شامل زیر مقوله‌های «درمان بیماری اعتیاد» «عزم و اراده» «جبران گذشته» «کسب اعتماد شغلی» «یادگیری شغل» و «تکامل شغلی» بود. هم‌راستا با این یافته پژوهش حاضر، Mohammadi و sheikhallslami در پژوهشی به این یافته رسیدند که نبود شغل یکی از مهم‌ترین مشکلات بهبود یافتگان بیماری اعتیاد است. لذا عامل مهمی در بازگشت بیماری اعتیاد به شمار می‌آید و به نظر می‌رسد که داشتن شغل و مهارت‌های شغلی نقش مؤثری در پیش‌بینی ماندگاری در مان بهبود یافتگان از اعتیاد دارد [۱۹]. همچنین نتایج بدست‌آمده از پژوهش Drummond بیانگر اهمیت شغل و انگیزه‌های شغلی در بهبود اعتیاد است [۲۰].

به نظر می‌رسد که یکی از دلایل اصلی گرایش افراد بهبود یافته به سمت اعتیاد، نداشتن شغل و مهارت‌های شغلی است. اگر افراد معتاد بعد از ترک مواد مشغول به کار شوند، فکر و ذهن آن‌ها معطوف به شغل و ساعات کاری می‌شود؛ بنابراین در چنین شرایطی فرصت و وقت خالی فرد، و زمان مورد نیاز برای تمایل به مصرف مواد و نشسست و بر خاست با دوستان مصرف‌کننده مواد کم می‌گردد [۱۹]. در مقابل، وجود اعتیاد مانع رسیدگی به وظایف شغلی است. این امر بیشتر از طریق کاهش زمان و انگیزه برای انجام شغل عمل می‌کند [۲۰]؛ بنابراین می‌توان انتظار داشت که بهبود از اعتیاد با رشد مسیر شغلی و مواردی مانند تکامل شغلی همراه گردد. علاوه بر این، باید توجه کرد که در خیلی از مواقع افراد مبتلا به اعتیاد از لحاظ مالی دچار مشکل می‌گردند. در همین راستا، یکی از انگیزه‌های اساسی آن‌ها غلبه بر مشکلات مالی به واسطه بهبود شرایط شغلی است [۲۱]. بنابراین می‌توان انتظار داشت که با بهبود از اعتیاد انگیزه‌های رشد شغلی در فرد ظهور کند و رفتار و تفکرات شخص را متأثر سازد [۲۲].

و همچنین وجود انگیزه های درونی به پایداری بهبودی از اعتیاد به مواد کمک کند.

نتایج بدست آمده از مصاحبه های پژوهش حاضر نشان داد که موانع مسیر شغلی از دیگر مقوله های شناسایی شده برای افراد مبتلا به سوء مصرف مواد یک سال پس از بازتوانی اعتیاد بود که شامل زیر مقوله های «مشکلات مالی»، «مشکلات جسمانی»، «عدم اعتماد»، «عدم خودباوری در شروع مسیر شغلی» و «سابقه کیفری» می شد.

اشتغال در نگاهی وسیع تر یک تعیین کننده قوی برای سلامت شناخته شده است. متأسفانه وقتی صحبت از افرادی به میان است که زمانی مصرف کننده مواد مخدر بوده و اکنون در مسیر بهبودی گام برمی دارند، مسئله استخدام موضوعی جدی تلقی می شود و بسیاری از این افراد برای استخدام نادیده گرفته می شوند [۲۹]؛ بنابراین بهبودیافتگان برای پیوند با جامعه؛ کسب کار مناسب و اشتغال پایدار با موانع متعددی روبه رو می شوند. یکی از این موانع پیشینه کیفری است که مشاغل مناسب را برای افراد بهبودیافته به شدت محدود می کند [۳۰].

علاوه بر آن سابقه طولانی مدت مصرف مواد مخدر مشکلات جسمی و روان شناختی را برای فرد به وجود آورده که استخدام در بسیاری از مشاغل را دشوار و حتی غیرممکن می کند [۳۱]. Cebulla و همکاران موانع شغلی را چیزی فراتر از اختلال روانی تو صیف می کنند. آن ها تبعیض کارفرما، آزمایشات مواد مخدر در محل کار، داشتن سابقه کیفری، تحصیلات رسمی محدود، مهارت های شغلی و بی خانمانی را عواملی می دانند که فرد را از بسیاری از فرصت های شغلی محروم می کنند [۳۲]. پژوهش حاضر دارای محدودیت هایی نظیر منحصر بودن جامعه آماری به افراد دارای اعتیاد استان چهارمحال و بختیاری و عدم بررسی سایر جوانب مانند سوابق خانوادگی، اجتماعی و تحصیلی بود. به همین خاطر پیشنهاد می شود در پژوهش های آتی این جوانب مورد توجه قرار گیرد و لحاظ شود.

نتیجه گیری: یافته های پژوهش حاضر حاکی از آن است که رشد مسیر شغلی معتادان پس از بازتوانی تحت تأثیر عوامل زیادی همچون درمان بیماری اعتیاد، جستجوی شغل، کسب اعتماد شغلی، یادگیری شغل، کسب تجربیات شغلی، انگیزه

نتایج بدست آمده از مصاحبه ها نشان داد که پایداری بهبودی از دیگر مقوله های شناسایی شده برای رشد مسیر شغلی افراد مبتلا به سوء مصرف مواد یک سال پس از بازتوانی اعتیاد است. این مقوله شامل زیر مقوله های «انگیزه درونی»، «اثر بخشی و کاربرد برنامه انجمن معتادان گمنام» «موقعیت مکانی خاص» و «حمایت بیرونی» بود. نتایج ارائه شده در پژوهش های Volkow و Boyle نیز تا حدودی بیانگر این است که پایداری بهبودی از جمله مسائل مهمی است که معتادان بعد از ترک و بازتوانی با آن روبرو هستند [۲۳]. اعتیاد به مواد علاوه بر وابستگی جسمی، وابستگی روانی را نیز به همراه دارد؛ بنابراین اگر چه در کوتاه مدت از علائم بدنی اعتیاد به مواد می توان تا حد خیلی زیادی کاسته می شود، ولی وابستگی روان شناختی به مواد، پایداری بهبودی و عدم مصرف را در بلندمدت تهدید می کند [۲۴]. وابستگی روانی به مواد باعث می شود تا فردی که مصرف مواد را ترک کرده از طریق محرک ها و عوامل تنش زای محیطی به سمت مصرف مواد تحریک شود. به عبارتی، وابستگی روانی از آنجا که به مواد به عنوان راهی در جهت اجتناب از پیامدهای رویدادهای آشفته کننده و همچنین تجربه حالت های مثبت نگاه دارد، معمولاً در بلندمدت نیز تهدیدکننده پایداری بهبودی است.

در چنین شرایطی یکسری عوامل و مؤلفه ها می توانند به پایداری بهبودی کمک کنند. در همین راستا، نشان داده شده که عواملی مانند ادراک حمایت های جمعی، گروهی، معنویت و عدم تجربه های هیجانی ناخوشایند می توانند به پایداری بهبودی کمک کنند [۲۵-۲۶]. بر همین اساس می توان مقوله های انجمن معتادان گمنام، موقعیت مکانی خاص و حمایت بیرونی را نوعی از این حمایت ها تلقی کرد که به فرد برای پایداری بهبودی کمک می کنند. انگیزه درونی نیز می تواند حاوی پیام های هیجانی و شناختی مثبت از جانب خود در جهت مقاومت و پایداری باشد. نشان داده شده ادراک حمایت های اجتماعی و همچنین ادراک تاب آوری درونی از عوامل محافظت کننده فرد در مقابل شرایط چالش برانگیز و تنش آفرین است [۲۷-۲۸]. بر همین اساس می توان انتظار داشت که وجود حمایت های بیرونی در قالب حمایت های اجتماعی و انجمن های کمک کننده

سهم نویسندگان

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره شغلی دانشگاه اردکان است. نویسنده اول دانشجو، نویسنده دوم استاد راهنما و نویسنده سوم استاد مشاوره پایان‌نامه هستند.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از تمامی افرادی که ما را در این پژوهش یاری نمودند، به ویژه شرکت‌کنندگان در پژوهش کمال تشکر و قدردانی را داریم.

درونی و حمایت بیرونی قرار دارد و این افراد در رسیدن به رشد مسیر شغلی با موانعی مانند مشکلات مالی و جسمانی، سابقه کیفری و عدم اعتماد روبه‌رو هستند. بنابراین، ضروری است که مراکز ترک اعتیاد و واجد شرایط، خدمات ویژه‌ای جهت مهارت‌آموزی و آموزش مهارت‌های شغلی ضروری را برای بازتوانان فراهم آورند. همچنین، لازم است تسهیلات ویژه مالی برای راه‌اندازی کسب‌وکار توسط بانک‌ها به این افراد اختصاص داده شود.

تعارض منافع

هیچگونه تضاد منافی بین نویسندگان وجود ندارد.

References

1. Levy, N. (2013). Addiction is not a brain disease (and it matters) *Frontiers in Psychiatry*, 4, 24.
2. Andersen SL. Stress, sensitive periods, and substance abuse *Neurobiology of stress*. 2019;10:100140.
3. Mehdizadeh S, Qudousi A, Najji SA. [Investigating the internal tensions of the wives of men addicted to heroin (Persian)] *Scientific Research Journal of Alborz University of Medical Sciences*. 2012;2(3):128-38.
4. Hoekstra HA. A career roles model of career development *Journal of Vocational Behavior*. 2011;78(2):159-73.
5. Samii F, Baghban I, Abedi Mr, Hosseinian S. [Theories of career path counseling (path of evolution of career choice) (Persian)] *Isfahan: Isfahan University Jihad Publications*; 2014.
6. Zacher H, Ambiel RA, Noronha APP. Career adaptability and career entrenchment *Journal of Vocational Behavior*. 2015;88:164-73.
7. Patton W, McMahon M. *Career development and systems theory: Connecting theory and practice* Springer; 2014.
8. Kosine N, Lewis M. Growth and exploration: Career development theory and programs of study *Career and Technical Education Research*. 2008;33(3):227-43.
9. Laudet AB. What does recovery mean to you? Lessons from the recovery experience for research and practice *Journal of substance abuse treatment*. 2007;33(3), 243-256.
10. Martinelli TF, Nagelhout GE, Bellaert L, Best D, Vanderplasschen W, van de Mheen D. Comparing three stages of addiction recovery: Long-term recovery and its relation to housing problems, crime, occupation situation, and substance use *Drugs: Education, Prevention and Policy*. 2020;27(5):387-96.
11. Laudet AB, White W. What are your priorities right now? Identifying service needs across recovery stages to inform service development *Journal of Substance Abuse Treatment*. 2010;38(1):51-9.
12. Magura S. The role of work in substance dependency treatment: A preliminary overview *Substance Use & Misuse*. 2003;38(13-11):1865-1876.
13. Magura S, Staines GL. Introduction: New directions for vocational rehabilitation in substance user treatment: Rebuilding damaged lives *Substance Use & Misuse*. 2004;39(13-14): 2157-2164
14. Essen C. Does Individual Placement and Support really 'reflect client goals' *Journal of psychiatric and mental health nursing*. 2012;19(3):231-40.
15. Schottenfeld RS, Pascale R, Sokolowski S. Matching services to needs: Vocational services for substance abusers *Journal of Substance Abuse Treatment*. 1992;9(1):3-8.
16. Beck A-M. *Positive interventions to strengthen the career development process for individuals in recovery from substance abuse: California State University, Northridge*; 2014.
17. Graneheim UH, Lundman B. Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness *Nurse education today*. 2004;24(2):105-12.
18. LincolnYS, GubaEG. *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills. CA: Sage; 1985.
19. SheikhalIslamiA, MohammadiN. [The role of work in the treatment of people recovering from addiction(Persian)] *Social health and addiction*. 2015;3(12):13-38.
20. Drummond C. Cuts to addiction services are a false economy *Bmj*. 2017;357.
21. Lüscher C, Robbins TW, Everitt BJ. The transition to compulsion in addiction *Nature Reviews Neuroscience*. 2020;21(5):247-63.

22. Tavakoli H, Shojaizadeh D, Mazloun SR. [A comparative study of the factors related to addiction treatment in the groups of clients to addiction treatment clinics in North Khorasan Province, 2006 (Persian)] Scientific Journal of Ilam University of Medical Sciences. 2008;17(2):32-43.
23. Volkow ND, Boyle M. Neuroscience of addiction: relevance to prevention and treatment American Journal of Psychiatry. 2018;175(8):729-40.
24. Lindesmith AR. Addiction & opiates Routledge; 2017.
25. Yousefi Afarashteh M, AmiriM, MorovatiZA, BabamiriM, CheraghiA. [Factors supporting the persistence of drug withdrawal: a qualitative study (Persian)] Journal of Qualitative Research. 2014;15(3):24-47.
26. Fallah B, GurbanShiroudi S, ZarBakhshBahriMR. [Persistence factors in quitting: the results of the lived experiences of male addicts who have recovered from not returning to drug use (Persian)] Research Journal of Social Work. 2017;5(17):57-108.
27. Meng X, Fleury M-J, Xiang Y-T, Li M, D'arcy C. Resilience and protective factors among people with a history of child maltreatment: A systematic review Social psychiatry and psychiatric epidemiology. 2018;53(5):453-75.
28. Nikmanesh Z, Honakzahi F. Examining perceived social support, positive affection, and spirituality, as resilience factors, among boys of drug-dependent fathers Shiraz E-Medical Journal .2016; 17(12).
29. Richardson L, Wood E, Montaner J, Kerr T. Addiction treatment-related employment barriers: The impact of methadone maintenance Journal of substance abuse treatment. 2012;43(3):276-84.
30. Pager D. The mark of a criminal record American journal of sociology. 2003;108(5):937-75.
31. Friedland DS, Price RH. Underemployment: Consequences for the health and well-being of workers American journal of community psychology. 2003;32(1):33-45.
32. Cebulla A, Heaver C, Smith N, Sutton L . Drug and alcohol use as barriers to employment: final report CRSP; 2004.

Exploring Career Development and Its Challenges One Year Post Addiction Rehabilitation: A Qualitative Study

Dorali M¹, Rezapour Mirsaleh Y², Soltani M³

1- MA in Career Counseling, Dept. of Counseling, Faculty of Humanities & Social Sciences, Ardakan University, Ardakan, Iran.

2- Associate Professor, Dept. of Counseling, Faculty of Humanities & Social Sciences, Ardakan University, Ardakan, Iran.

Correspondence Author Email: y.rezapour@ardakan.ac.ir, Tel:0353906060

3-Phd in Career Counseling, Dept. of Counseling, Semnan University of Medical Sciences, Semnan, Iran.

Received: 17 November 2023

Accepted: 24 July 2024

Introduction: Quitting drugs causes growth and change in different areas of life, including the career path. The present study was conducted with the aim of explaining the career path development and its obstacles one year after addiction rehabilitation.

Materials and methods: This study was a qualitative content analysis. The statistical population was all people suffering from substance abuse one year after drug addiction rehabilitation in Shahrekord city in 1400. Based on purposeful and snowball sampling, semi-structured interviews were conducted on the participants and 15 people were selected until saturation was reached. Data analysis was done by content analysis based on the steps suggested by Granheim and Lundman.

Results: The mean and standard deviation of the participants was 9.8 ± 42.6 years. Data analysis led to the emergence of 3 main categories of career development, stability of recovery, barriers to career development and 15 sub-categories including treatment of addiction, determination and determination, compensation for the past, gaining job confidence, job learning, job development, internal motivation, effectiveness and Application of the Narcotics Anonymous program, specific location, external support, financial problems, physical problems, lack of confidence, lack of self-confidence in starting the career path, criminal record.

Conclusion: Therefore, it is necessary to provide special services for skill training and training of necessary job skills for disabled people, and special financial facilities for starting a business should be allocated to these people by banks.

Keywords: Addiction, rehabilitation, career growth, sustainability of recovery, career path obstacles

Please cite this article as follows:

Dorali M, Rezapour Mirsaleh Y, Soltani M. Exploring Career Development and Its Challenges One Year Post Addiction Rehabilitation: A Qualitative Study. *Community Health Journal* 2024; 18(1): 46-57.

Funding: This research has not received any financial support.

Conflict of Interest: The authors declare that there is no conflict of interest.

Ethical Approval: The ethical confirmation for this study was obtained from the Ethical (Committee of Yazd University.) IR.YAZD.REC.1400.029